

**INSTITUTULUI DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE
AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A REPUBLICII MOLDOVA**

Cu titlu de manuscris
CZU:342.5/7(498+478)043.3
C51

CIOCÎRLAN GHEORGHE

**DEZVOLTAREA INSTITUȚIEI CETĂȚENIEI ÎN
ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA**

SPECIALITATEA:

552.01 - Drept public (constituțional)

TEZĂ DE DOCTOR ÎN DREPT

AUTOREFERATUL

tezei de doctor în drept

CHISINAU, 2016

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei Drept public a
Universității Libere Internaționale din Moldova

Conducător științific:

POPA Victor, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. Cușmir Marcel, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
2. Guștiuc Andrei, doctor în drept, conferențiar universitar

Componenta consiliului științific specializat:

1. Costache Gheorghe, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. Țurcan Serghei, **secretar științific**, doctor în drept, conferențiar universitar
3. Balmuș Victor, doctor habilitat, profesor cercetător
4. Belecciu Ștefan, doctor în drept, conferențiar universitar
5. Anechitoae Constantin, doctor în drept, profesor universitar

Suținerea va avea loc la data de 13 iulie 2016, ora 13.00 în ședința Consiliului științific specializat D 18.552.01-12 din cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice a AȘM

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei „Andrei Lupan” Biblioteca Universității Libere Internaționale din Moldova și la pagina Web a CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 13 iunie 2016.

Secretar științific
al consiliului științific specializat

ȚURCAN Serghei,
doctor în drept,
conferențiar universitar

Conducător științific:

POPA Victor
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Autor

CIOCÎRLAN Gheorghe

© Ciocîrlan Gheorghe, 2016

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate.

În ultimele decenii cetățenia a ajuns să fie nucleul în jurul căruia se cristalizează dezbaterile filosofice, juridice, politice și sociologice din cadrul societății. Această revenire a cetățeniei nu este întâmplătoare, fiind impulsionată, în special, datorită unor așa împrejurări precum dezmembrarea marilor entități fondate pe criterii ideologice și formarea de noi state naționale; revenirea la democrație în țările postcomuniste; apariția unor noi minorități în noile state naționale, rezultate fie din migrațiile umane dinspre regiunile mai puțin sigure spre cele mai sigure, fie din retrasarea frontierelor; presiunile asupra cetățeniei din partea imigranților, a refugiaților sau a populației dislocate în urma războaielor; noul proiect de cetățenie supranațională introdus prin Tratatul de la Maastricht; incapacitatea statului bunăstării de a susține cetățenia efectivă pentru toți cetățenii, în special la nivelul drepturilor sociale; apariția celei de-a treia generații de drepturi ale omului, absente din instrumentele inițiale de protecție; adâncirea deficitului democratic etc.

În toate țările cetățenia este principiul care stă la baza legitimității politice și constituie sursa unei legături juridico-politice dintre stat și cetățean. Dar acesta nu este un principiu static, ci o construcție istorică, care ia forme concrete diferite în timp și în spațiu. Apărut mai întâi în cetățile-stat din Grecia antică, preluat de Roma antică odată cu alte produse ale culturii antice grecești și cunoscând aici o nouă dezvoltare, legată îndeosebi de asocierea cu virtutea civică, uitat pentru o perioadă de mai bine de o mie de ani în epoca feudală, conceptul de cetățenie re apare în timpul Revoluției Franceze din 1789, fiind asociat cu drepturile omului. Liberalismul a accentuat această dimensiune: cetățenia înseamnă un statut ce presupune, mai întâi de toate, drepturi și libertăți acordate individului. Secolul al XIX-lea a consacrat relația dintre cetățenie și statul-națiune - prima entitate de integrare a celor două forme de apartenență: politică și culturală. Ea s-a realizat prin raportarea la cultura dominantă al cărei exponent politic a fost națiunea. Identitatea națională rămâne și astăzi o foiță puternică care consolidează statele. Totuși, această "cetățenie naționalistă" este acum contestată de mai multe fenomene, cum ar fi slăbirea statului, care se confruntă cu noile puteri economice independente; mișcările migratoare, în urma cărora majoritatea statelor moderne includ în interiorul frontierelor lor comunități diferite, care contestă ideea de omogenitate națională și dau naștere la comunitatea de cetățenie, mai degrabă decât la comunitatea națională; apariția actorilor politici supranaționali (Uniunea Europeană), care încearcă să creeze o cetățenie dincolo de naționalitate, o cetățenie supranațională, ca provocare la conceptul de "națiune".

Cele mai recente studii afirmă că societățile noastre s-au schimbat în mod radical și odată cu ele și concepțiile teoretice și modalitățile de aplicare a cetățeniei în practică. Conținutul acestui concept se extinde și crește odată cu diversificarea tipurilor de prezență în lume și de relații cu ceilalți. Astfel că cetățenia a evoluat pentru a se afirma astăzi că ea reprezintă „practica unui cod moral - un cod care este orientat spre interesele celorlalți - fondat mai degrabă pe dezvoltarea personală și cooperarea voluntară decât pe puterea represivă și intervenția statului.”[38]

Plasată la granița dintre tradiție și inovație, raportarea cetățeniei la stat, la diverse practici de guvernare, la necesitățile de gen, la provocările globalizării ne face să nu o percepem ca pe un produs finit, ci ca pe un concept dinamic, redefinit și permanent redefinibil. Acest concept controversat și mobilizator are meritul de a exprima chintesența gândirii politice dintr-o epocă istorică și de a sintetiza ansamblul problemelor care rezultă din relația stat-cetățeni. Influențată de schimbările politice, economice, sociale, culturale, cetățenia influențează, la rândul său, o serie de schimbări politice, economice, sociale și culturale, fapt sesizabil cu precădere odată cu extinderea Uniunii Europene și cu afirmarea valorilor promovate de ea. Această lărgire considerabilă a ariei tematice și a problemelor subiacente explică interesul deosebit al specialiștilor față de acest concept, astfel că putem afirma fără ezitare că cetățenia a devenit o nouă paradigmă a științelor politice, dominând dezbaterile contemporane din științele juridice, politice și sociale.

Se opinează că tradiționalul concept al cetățeniei are tendința de a dispărea în societatea post-modelistă, impunându-se necesitatea de noi motive pe baza cărora o nouă formă de cetățenie să fie dezvoltată. Cetățenia, ca concept dinamic, rezultat al unui proces istoric de expansiune la nivelul conținutului (drepturile civile, politice, sociale), menține drept coordonată statică, apartenența la o comunitate politică; tradițional, această comunitate politică este statul național, în care cetățeanul se prezintă ca titular al unor drepturi recunoscute și garantate de stat, având, în schimb, anumite obligații față de acesta.

Ioan Muraru, pornind de la faptul că cetățenia are „un conținut și o finalitate care se corelează cu realități economice, sociale și culturale concrete, dintr-o societate dată”, consideră că ea, adică cetățea-

nia, este o calitate a persoanei fizice ce exprimă relațiile permanente social-economice, politice și juridice dintre persoana fizică și stat, dovedind apartenența sa la statul respectiv și atribuind persoanei fizice posibilitatea de a fi titularul tuturor drepturilor și îndatoririlor prevăzute de constituția și legile acestuia. [1, p.178-179]

Totuși, această maximă este astăzi activ contestată, insistându-se că comunitatea politică poate fi definită printr-o varietate de elemente, cum ar fi un cod moral, o identică impunere a drepturilor și obligațiilor, loialitatea pentru o civilizație deținută în comun, un simț al identității, astfel încât un anumit set de valori, fixat ca un punct de referință, este de preferat față de regiunile geografice.

Astfel de evoluții ne invită la o reconsiderare a cetățeniei. Datorită schimbărilor rapide care au loc în societățile noastre și a modurilor în care este privită și trăită cetățenia, este esențial să se reafirme ce reprezintă elementele esențiale ale acestui concept într-o societate democratică.

Plasată la granița dintre tradiție și inovație, raportarea cetățeniei la stat, la diverse practici de guvernare, la necesitățile de gen, la provocările globalizării ne face să nu o percepem ca pe un produs finit, ci ca pe un concept dinamic, redefinit și permanent redefinibil. Acest concept controversat și mobilizator are meritul de a exprima chintesența gândirii politice dintr-o epocă istorică și de a sintetiza ansamblul problemelor care rezultă din relația stat-cetățeni. Influențată de schimbările politice, economice, sociale, culturale, cetățenia influențează, la rândul său, o serie de schimbări politice, economice, sociale și culturale, fapt sesizabil cu precădere odată cu extinderea Uniunii Europene și cu afirmarea valorilor promovate de ea. [2].

În așa mod, o regândire și o redimensionare a naturii juridice a cetățeniei se prezintă nu doar ca dezirabilă, ci chiar strict necesară și deosebit de actuală.

Referitor la importanța studierii instituției cetățeniei și a consecințelor pe care le generează, într-un document al Institutului de drept comparat din Paris se spune: "Dintre toate problemele juridice, nici una nu este mai importantă ca aceea a cetățeniei: pentru stat, deoarece de numărul și atașamentul cetățenilor săi depind forța și puterea sa; pentru individ, deoarece de legăturile lui cu statul depind condițiile, private și publice, ale existenței sale și întreaga viață se află implicată în această legătură"[3].

O importanță deosebită în studierii cetățeniei vizează cele mai importante probleme privind starea cetățeniei, realizarea ei în statutul juridic al omului, dezvoltarea esenței democratice a raporturilor juridice constituționale, ce exprimă interacțiunea obiectivă a subiectelor " Stat - cetățean". Rezultatele cercetărilor în acest domeniu pot fi și sunt utilizate în practica organelor de stat. "[2].

Scopul și obiectivele tezei.

Scopul prezentei teze de doctorat rezidă în elucidarea cât mai completă, aprofundată și multiaspectuală a naturii juridice a instituției cetățeniei în România și Republica Moldova. Întru realizarea acestui deziderat au fost stabilite următoarele obiective:

- formularea unui concept al lucrării și crearea unui fundal teoretic pentru analiza la nivelurile relevante a naturii juridice a cetățeniei;
- cercetarea evoluției esenței conceptului de cetățenie;
- analiza nucleului conceptual al cetățeniei;
- studierea etapelor de instituționalizare a componentelor cetățeniei în România și Republica Moldova ;
- identificarea corelației conceptelor "naționalitate" și „cetățenie”;
- studierea evoluției legislației în materie de cetățenie în România și Republica Moldova;
- analiza reglementărilor normative cu privire la cetățenie în România și Republica Moldova;
- evidențierea și analiza schimbării esenței cetățeniei în societățile contemporane ;
- abordarea științifică a tendințelor actuale ale cetățeniei;
- analiza cetățeniei ca soluție la problema pluralismului societăților moderne.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute rezidă în modalitatea de abordare a aspectelor care țin de cetățenie ca concept polisemantic și multiform, în conținutul inedit al tezei, a cărei pondere se exprimă, în fond, prin concluziile și propunerile formulate. Conținând o cercetare științifică profundă a cadrului conceptual de analiză a cetățeniei în societățile democratice, investigația vine să contureze ipotezele și conceptele doctrinare cu privire la această instituție.

Constituie o noutate științifică și prezintă interes pentru știința dreptului constituțional argumentarea și demonstrarea următoarelor:

- apartenența la comunitatea politică și identificarea cu comunitatea culturală sunt două planuri diferite, dar interdependente. Astfel, «naționalitatea» și «cetățenia» se prezintă ca termeni cu o încărcătură juridică și emoțională diferită, ce nu trebuie utilizați ca sinonime;

- concepția etnică a cetățeniei nu permite a o despărți de naționalitate, căci o așa separare ar intra în conflict cu suveranitatea. Concepție socială a cetățeniei ne oferă o bază legitimă pentru o disjunctie cu naționalitatea;

- istoric procesul de instituționalizare a cetățeniei se caracterizează printr-o mișcare de extensie pe orizontală și o mișcare de extensie pe verticală. *Extensia orizontală* este caracterizată prin redefinirea frontierelor comunității, adică cetățenia este obținută treptat de ansamblul membrilor ai unei societăți politice. *Extensia verticală* în instituționalizarea cetățeniei se caracterizează prin lărgirea spectrului drepturilor acordate cetățenilor. De la drepturile și libertățile civile, ca fundament al statutului juridic al individului modern, s-a trecut treptat la drepturile politice ce presupun participarea, apoi la drepturile sociale ca garanție a apartenenței; iar apoi la drepturile culturale, fondate pe recunoaștere;

- fiecare stat are propria sa tratare a cetățeniei, care depinde, într-o oarecare măsură, de caracteristicile demografice ale fiecăruia, acordarea cetățeniei fiind un privilegiu al statului, iar legislația cu privire la cetățenie are puternice conotații politice, deoarece exprimă viziunea clasei politice, aflate la putere, asupra națiunii;

- absența unei identități împărtășite, pe care ne-o impune pluralismul cultural ai societăților contemporane, aduce cu sine obligația statului de a asigura viabilitatea instituțiilor sale, de a promova identitatea de cetățean, care poate, cel puțin în principiu, să fie împărtășită de către toți membrii societății, indiferent de identitățile lor culturale.

Originalitatea lucrării constă atât în specificul problemelor abordate, cât și în caracterul ei complex. Având un conținut variat sub aspectele teoretic și aplicativ, ea este, în primul rând, o lucrare de sinteză.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Teza de doctor va aduce un aport benefic în cunoașterea mai profundă a unor așa aspecte precum nucleul conceptual al cetățeniei, instituționalizarea componentelor acesteia, corelația dintre naționalitate și cetățenie etc. Lucrarea va da posibilitate celor, care sunt preocupați de studierea problemelor legate de cetățenie, să înțeleagă mai bine esența cetățeniei în societățile contemporane, precum și tendințele actuale ale acesteia.

Valoarea aplicativă a lucrării cuprinde următoarele aspecte: doctrinar-teoretic, normativ-legislativ și juridico-didactic.

În plan *doctrinar-teoretic* se fundamentează și se demonstrează că cetățenia, pornind de la un nucleu de semnificație de bază, se caracterizează prin mobilitatea sa permanentă, ca urmare a unei serii lungi de instituționalizări.

În plan *normativ-legislativ* se analizează evoluția cadrului juridic, precum și legislația în materie de cetățenie în Republica Moldova și România.

În plan *juridico-didactic*, analiza naturii juridice a cetățeniei va fi de un mare folos în procesul științifico-didactic, pentru cadrele didactice universitare.

Lucrarea este actuală și pentru dezvoltarea științei dreptului public din România și Republica Moldova, care necesită o viziune nouă asupra unui așa concept complex cum este cetățenia, și, ca rezultat, investigații serioase în domeniu.

Aprobarea rezultatelor cercetării.

Teza a fost prezentată la ședința Catedrei Drept Public a Universității Libere Internaționale din Moldova și recomandată spre susținere publică în fața Seminarului Interuniversitar. Probleme teoretice și practice ale tezei au fost comunicate la conferințe internaționale, cum ar fi:

1) Gheorghe Ciocârlan, Considerațiuni generale privind instituția cetățeniei, Comunicare la Conferința internațională "Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică, ULIM, 9-10 iunie 2009, p.339-345

2) Gheorghe Ciocârlan, Reglementarea cetățeniei europene, Comunicare la Conferința internațională "Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică, ULIM, 30-31 octombrie 2009, p.611-616

Implementarea rezultatelor științifice.

Se propun recomandări de ordin teoretic care vin să dezvolte instituția cetățeniei în România și Republica Moldova prin o viziune nouă privind funcțiile cetățeniei în condițiile statului membru al UE și aderării la UE a Republicii Moldova. Recomandările de legeferenda vor contribui la ameliorarea și eficientizarea sistemului dreptului constituțional al României și Republicii Moldova.

Publicații la tema tezei. Cercetările realizate de autor, unele concluzii și recomandări ale investigațiilor cu un volum total de 2,63 c.a. și-au găsit reflectare în 7 publicații științifice, inclusiv 2 comunicări la foruri științifice internaționale).

Volumul și structura tezei. Teza este structurată în dependență de scopul și obiectivele cercetării științifice, fiind alcătuită din adnotare, lista abrevierilor, introducere, patru capitole, structurate în paragrafe, concluzii generale și recomandări, bibliografie, declarația de asumare a răspunderii și CV-autorului. Teza are un volum total de 138 pagini text de bază, bibliografie alcătuită din 211 titluri.

Sumarul compartimentelor tezei este determinat de scopul cercetării, de cercul problemelor abordate, de gradul de studiere a lor și cuprinde: introducerea, patru capitole, concluzii generale și recomandări, lista bibliografiei utilizate; adnotare și cuvinte cheie; lista abrevierilor.

Capitolul 1 *Situația în domeniul de cercetare* este dedicat analizei literaturii de specialitate la tema de investigație: monografii, manuale, studii, articole, etc., publicate în România, Republica Moldova și în alte state. Se argumentează că în literatura juridică de specialitate din Republica Moldova și România tematica cu privire la cetățenie este una discutată, astfel că nici un manual de drept constituțional sau de drept public nu o trece cu tăcerea. Totuși studiile de valoare la acest compartiment sunt insuficiente. Rămân în afara analizelor așa aspecte precum evoluția esenței cetățeniei, a instituționalizării componentelor sale, schimbarea nucleului conceptual al acestei noțiuni, precum și reflectarea tendințelor actuale în dezvoltarea acestei instituții. Lucrările autorilor din occident la problematica cetățeniei sunt axate pe așa aspecte precum cetățenia supranațională, cetățenia și multiculturalismul, instituționalizarea componentelor cetățeniei, raportul dintre cetățenie și naționalitate etc.

Capitolul 2 *Cadrul conceptual de analiză a cetățeniei în societățile democratice* este dedicat analizei evoluției esenței conceptului de cetățenie, a nucleului conceptual al cetățeniei, cercetării etapelor în instituționalizarea componentelor cetățeniei, precum și determinării corelației dintre naționalitate și cetățenie. Analiza efectuată la acest capitol a permis formularea concluziei că cetățenia se prezintă ca un concept multiform, polisemantic și contestat; pornind de la un nucleu de semnificație de bază, ea se caracterizează prin mobilitatea sa permanentă, ca urmare a unei serii lungi de instituționalizări. Sensurile termenului cetățenie sunt deschise noilor forme pe care cetățenia și viața politică le vor lua în viitor.

Capitolul 3 *Reglementarea cetățeniei în România și Republica Moldova* este dedicat unui studiu fundamental și complex a legislației cu privire la cetățenie în România și Republica Moldova. S-a accentuat că preocupările comunității internaționale în materie de cetățenie, materializate în tratatele cu privire la drepturile omului, sunt axate pe crearea condițiilor ca o persoană să poată avea cetățenie pentru a beneficia de protecția dată de calitatea de cetățean. Totuși, reglementarea cetățeniei este de competența internă a statului, astfel că fiecare stat are propria sa tratare a cetățeniei, care depinde, într-o oarecare măsură, de caracteristicile demografice ale fiecăruia. Mai mult decât atât, legislația cu privire la cetățenie are puternice conotații politice, deoarece exprimă viziunea clasei politice aflate la putere asupra națiunii.

Capitolul 4 *Cetățenia în societățile contemporane: probleme și provocări* este consacrat analizei mutațiilor care au avut loc în esența cetățeniei în societățile contemporane, argumentându-se că s-a trecut de la o înțelegere a cetățeniei bazată pe sentimentul apartenenței, cu accent deosebit pe supunere la regulile colectivității, la o înțelegere mai individualistă și mai instrumentală a cetățeniei, care acordă importanță locului individului și drepturilor acestuia, și pune pe plan secund afirmarea identităților colective în sens geografic sau cultural. În așa mod s-a efectuat o deplasare de la un model republican de cetățenie - model moștenit de la Rousseau și, prin el, de la antichitatea greco-romană - la un model liberal. Cetățenia rămâne o problemă plină de viață în lumea de astăzi, un principiu regulator de reafirmat, dar, de asemenea, de îmbogățit și de adaptat la noile provocări; ea se învață de fiecare individ și generație de cetățeni printr-un proces de socializare politică sau prin demersuri sistematice de educație civică într-un mediu specializat.

Concluziile generale și recomandările inserează ideile generalizatoare formulate ca rezultat al investigației desfășurate.

Bibliografia, compusă din 211 titluri, reprezintă suportul documentar și doctrinar al tezei.

Cuvintele-cheie: cetățenie, cetățean, legătură politico-juridică, naționalitate, dobândire, retragere, cetățenie dublă.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța problemei abordate, sunt determinate scopul și obiectivele tezei, noutatea științifică a rezultatelor obținute, este menționată importanța teoretică

și valoarea aplicativă a lucrării, sunt descrise modalitățile de aprobare a rezultatelor investigației, cu realizarea unui sumar succint al compartimentelor tezei.

Capitol 1. Instituția Cetățeniei României și a Republicii Moldova în lumina abordărilor doctrinare este dedicat analizei literaturii de specialitate la tema de investigație: monografii, manuale, studii, articole, etc., publicate în România, Republica Moldova și în alte state. Se argumentează că în literatura juridică de specialitate din Republica Moldova și România tematica cu privire la cetățenie este una discutată, astfel că nici un manual de drept constituțional sau de drept public nu o trece cu vederea. Totuși publicațiile științifice la acest compartiment sunt insuficiente. Rămân în afara analizelor așa aspecte precum evoluția esenței cetățeniei, a instituționalizării componentelor sale, schimbarea nucleului conceptual al acestei noțiuni, precum și reflectarea tendințelor actuale în dezvoltarea acestei instituții.

Lucrările autorilor din occident la problematica cetățeniei sunt axate pe așa aspecte precum cetățenia supranațională, cetățenia și multiculturalismul, instituționalizarea componentelor cetățeniei, raportul dintre cetățenie și naționalitate etc.

Modurile și procedura de dobândire și pierdere a cetățeniei, dezbateră juridică asupra cetățeniei din România și Republica Moldova a fost recapitulată la compartimentele *evoluția istorică a instituției cetățeniei și natura juridică a cetățeniei*, avându-se drept reper lucrările unor așa savanți autohtoni precum V. Popa, A. Smochină, T. Cămaș, A. Arseni, I. Guceac. Au fost evidențiate și lucrările autorilor români cum ar fi: I. Deleanu, T. Drăganu, I. Muraru, I. Teodoroiu, Cr. Ionescu, G. Vrabie, C. Gilia, Șt. Diaconu și alții, la investigațiile cărora se va face apel.

Au fost succint analizate Tezele de doctorat cu privire la instituția cetățenie care au fost deja susținute: teza de doctorat a autorului Asztalos Csaba Ferenc, *Regimul juridic al cetățeniei în dreptul internațional public*, teza de doctor în drept a cercetătorului Vitalie Catană, *Cetățenia multiplă: precedente și soluții pentru Republica Moldova*, și teza de doctor în drept a dnei Rotaru Raluca *Dobândirea și redobândirea cetățeniei: teoria și practica statelor cu sisteme de drept romano-germanice (continentale)*.

Analiza efectuată la acest capitol a permis concluzia că cercetarea științifică a problemelor legate instituția cetățeniei, prezintă interes major pentru știința dreptului constituțional al României și al Republicii Moldova care se dezvoltă atât în baza cercetărilor științifice, cât și în baza experienței organizării și funcționării autorităților publice executive.

Studierea publicațiilor constituționaliștilor din străinătate, precum și a celor români și moldoveni au permis efectuarea următoarelor concluzii:

1. În literatura juridică de specialitate occidentală, atât din România cât și din Republica Moldova și tematica cu privire la cetățenie este una discutată, astfel că nici un manual de drept constituțional sau de drept public nu o trece cu vederea.

2. Noțiunea de cetățenie este utilizată pentru a desemna o instituție juridică cu un ansamblu de norme juridice care reglementează legătura politico-juridică dintre o persoană fizică și un stat, în temeiul căreia persoana fizică, în calitate de cetățean, este titularul anumitor drepturi și obligații care constituie statutul său juridic. Sub alt aspect, noțiunea de cetățenie este utilizată pentru a caracteriza condiția juridică ce se oferă persoanelor care posedă titlul de cetățean.

3. Studiile privind instituția cetățeniei, atât în România, cât și în Republica Moldova sunt insuficiente.

4. Rămân în afara analizelor așa aspecte precum evoluția esenței cetățeniei, a instituționalizării componentelor sale, schimbarea nucleului conceptual al acestei noțiuni, precum și reflectarea tendințelor actuale în dezvoltarea acestei instituții.

5. Lucrările autorilor din occident la problematica cetățeniei sunt axate pe așa aspecte precum cetățenia supranațională, cetățenia și multiculturalismul, instituționalizarea componentelor cetățeniei, raportul dintre cetățenie și naționalitate etc.

6. În funcție de țară, conceptul de cetățenie este mai mult sau mai puțin universalist; el operează o distincție mai mult sau mai puțin puternică între cetățean și individ. În tradiția anglo-saxonă, această distincție este mai puțin pronunțată și cetățenia presupune mai multe drepturi și garanții pentru indivizi reali, în Franța, din contra, particularismele sunt percepute ca imperfecțiuni sau amenințări la adresa cetățeniei și identității naționale.

7. Lucrările asupra instituției cetățeniei continuă o tradiție intelectuală națională și integrează o experiență istorică particulară.

8. În funcție de țară, lucrările asupra cetățeniei continuă o tradiție intelectuală națională și integrează o experiență istorică particulară

Capitolul 2. Cadrul conceptual de analiză a cetățeniei în societățile democratice. În paragraful 2.1

al capitolului, denumit *Cercetarea istorică a conceptului*. Sa demonstrat că Dreptul roman are o importanță deosebită cu privire la statuarea unui cadru juridic complex și amănunțit al instituției cetățeniei, constituind un sistem normativ nuanțat, care a avut o influență aparte asupra evoluției ulterioare a acestei instituții. După cum subliniază specialiștii în domeniu, calitatea de cetățean (*status civitatis*) constituie, după libertate, cel de-al doilea element al capacității juridice a persoanei fizice. Doar cetățenii romani aveau deplinătatea drepturilor politice și civile recunoscute de statul roman: jus suffragii (dreptul de vot); jus honorum (dreptul de a fi ales în funcții publice); jus militae (dreptul de a servi într-o legiune romană); jus provocations (dreptul de a contesta o pedeapsă capitală aplicată de un magistrat); ius commercii (dreptul de a posedea, a dobândi și a transmite bunuri prin testament); jus conubii (dreptul de a încheia o căsătorie în conformitate cu dreptul roman). [5, pag.155. 6, p.176]

Sa demonstrat la fel faptul că dezbaterile contemporane asupra cetățeniei sunt alimentate deasemenea de cercetările istorice ce țin de natura veritabilă a legăturilor admise în trecut. Se face astăzi deosebirea între două criterii, fundamentale pentru stabilirea cetățeniei la naștere: ascendența biologică (*jus sanguinis*) și locul nașterii (*jus soli*), aceste două criterii existând de foarte mult timp. Unii cercetători demonstrează că *jus sanguinis* predomina în societățile primitive, fiind un indicator al caracterului închis al societății date, în timp ce *jus soli*, care a predominat în epoca feudală, este mai degrabă un indicator al caracterului deschis al societății. [7, p. 55-62]

Tendința care predomină astăzi în cercetarea juridico-istorică a instituției cetățeniei pare, totuși, să se orienteze asupra unei înțelegeri mai nuanțate a acestor criterii. Dacă în dreptul Greciei Antice se utiliza un principiu general de *jus sanguinis*, autorii contemporani pun accentul pe condițiile aplicării sale și pe existența altor forme de legătură. S-a demonstrat, că distincția adevărată făcută de gândirea greacă nu era cea de rasă, fondată pe ascensiunea biologică, dar mai curând o distincție politică între cei care au învățat să trăiască într-un *civis*, o societate politică după modelul grec, și cei care nu sunt decât niște barbari, «primitivi» din punct de vedere politic [37 p.10-13]

2.2 Sinteză asupra nucleului conceptual al cetățeniei. În doar câteva decenii, cuvântul cetățenie a ajuns să fie printre cele mai frecvent utilizate în discuțiile din cadrul societății. Totodată, cetățenia („citizenship”) este unul din acele concepte care suferă de pe urma propriei popularități. Ca și alți termeni-cheie din științele juridice și politice, cuvântul cetățenie pare accesibil și clar tocmai pentru că este folosit de toată lumea și în orice împrejurare. Simpla sa referință implicită la relația stat-cetățeni pare satisfăcătoare pentru a asigura un consens terminologic minimal.

Cu toate acestea, literatura de specialitate este mult mai eterogenă și discordantă decât pare la prima vedere, fapt care ne impune să mergem dincolo de înțelesul vag care reiese din utilizarea permanentă a acestui termen și să ne implicăm în dezbaterile pe marginea esenței cetățeniei. Prăbușirea regimurilor comuniste din Europa și aparentul consens cu privire la cetățenie într-o societate democratică nu au condus la dispariția divergențelor la această temă.

Aceste diferențe provin nu numai din varietatea tradițiilor culturale și sociale destinate, în viitorul apropiat, să se contopească într-o ipotetică cetățenie globală. Ele reflectă, de asemenea, și diferitele modalități de evaluare a lumii contemporane, de reconsiderare permanentă a trecutului și de configurare a așteptărilor și a viitorului nostru.

Datorită schimbărilor rapide care au loc în statele contemporane și a modurilor în care este privită și trăită cetățenia, este esențial să se reafirme ce reprezintă elementele esențiale ale acestui concept într-o societate democratică. În cele ce urmează ne propunem să identificăm nucleul conceptului de cetățenie, examinând și variațiile, cărora le este supus acest nucleu conceptual.

Cel mai des cetățenia este definită ca fiind o *legătură* rezultată din apartenența unei persoane fizice la un stat determinat sau că cetățenia este legătura indisolubilă dintre cetățean și stat [8, p. 285]. În acest sens este necesar de a concretiza că orice ființă umană este legată sau supusă unor norme de grup. Legătura poate fi dorită sau nedorită, permanentă sau temporară, dar nimeni nu poate să se eschiveze de la diverse forme de legătură, care există pretutindeni: apatridul are, totuși, un domiciliu (nimeni nu e fără domiciliu) și poate avea și reședință, iar persoana fără convingeri religioase are, totuși, o naționalitate. În acest fel, chiar contrar voinței individului, grupurile umane largesc factorii de legătură.

Sa concretizat cetățenia, ca legătură dintre individ și stat, are conotații juridice, esența acestei legături exprimându-se prin totalitatea drepturilor și obligațiilor corelative dintre stat și cetățean. În acest sens Emil Boc consideră că cetățenia este situația juridică care rezultă din raporturile juridice statornice care intervin între o persoană fizică și statul român, exprimând apartenența persoanei la stat, situație caracterizată prin plenitudinea drepturilor și obligațiilor reciproce [9]. În aceeași accepțiune, cetățenia este situația juridică rezultată din apartenența unei persoane fizice la un stat determinat, caracterizată prin faptul că aceasta are plenitudinea drepturilor și obligațiilor prevăzute de Constituție și legi, inclusiv

drepturile politice, obligația de fidelitate față de patrie și cea de apărare a ei [10]. Sau cetățenia este apartenența legală a unei persoane fizice la un stat [11 p 257.]

Se mai concretizează că cetățenia este legătură juridico-politică *permanentă* ce există între stat și cetățean. În această accepțiune Legea cetățeniei Republicii Moldova prevede că cetățenia Republicii Moldova stabilește între persoana fizică și Republica Moldova o legătură juridico-politică permanentă, care generează drepturi și obligații reciproce între stat și persoană [12]. Totuși, dat fiind faptul că individul este liber în a-și alege cetățenia, deci de a renunța la cetățenia unui stat, sau de a primi cetățenia prin naturalizare, nu poate fi vorba despre o legătură permanentă dintre stat și individ, ci numai despre una durabilă.

2.3 Instituționalizarea componentelor cetățeniei. Marea majoritate a autorilor cercetați resping orice concepție statică și depolitizată a cetățeniei. Tot mai mult cetățenia este concepută nu doar ca un statut, ci și ca acțiuni și practici. Lucrările autorilor se bazează în mare parte pe *politicile cetățeniei*, un proces care cuprinde în același timp includerea și excluderea. Astfel cetățenia este astăzi concepută nu doar ca o legătură juridico-politică dintre stat și individ, ci ca un *proces de creare a legăturii* dintre individ și societatea politică.

Istoric acest proces se caracterizează printr-o mișcare de extensie, adică cetățenia va fi obținută treptat de ansamblul membrilor ai unei societăți politice. Concomitent dimensiunile cetățeniei au tendința de a se multiplica. Prima mișcare pare înscrisă în însăși logica universalismului drepturilor cetățenești. Acest universalism este desigur o abstracție și ignoră regimul inegalităților sociale de orice fel. Totuși, în principiu, el permite unui număr din ce în ce mai mare de indivizi să pretindă la statutul de cetățean. A doua mișcare reiese din prima deoarece luarea în considerație a condițiilor concrete de existență a diverselor categorii sociale impune o lărgire a drepturilor recunoscute. [13]

A doua deplasare în instituționalizarea cetățeniei poate fi denumită ca extensie verticală. Astfel, construirea cetățeniei în secolul al XIX-lea nu este doar civilă dar cu precădere politică; este vorba de a cuceri și apoi de a apăra libertățile personale și cele politice cucerite. Cetățeanul este perceput mai întâi ca un actor politic. O dezvoltare furtunoasă a acestui proces se situează în secolul al XIX-lea ca urmare a revoluțiilor franceze și americane. Noile drepturi cetățenești sunt *drepturile politice*, care conferă indivizilor posibilitatea de a fi reprezentați sau de a reprezenta semenii lor în instituțiile deliberative, fiind considerate nucleu al cetățeniei. Mult timp, cetățenia a fost limitată la sfera politicii și, încă și mai mult, la simplul act de a vota; declararea și asigurarea drepturilor economice și sociale a fost dezvoltată în timp în legătură cu recrudescența problematicii drepturilor omului. Fără a dori să reafirmăm conceptul sugerat de Marshall, este important să afirmăm natura complementară a drepturilor civile și politice și a drepturilor economice și sociale. Este vitală asigurarea condițiilor materiale minime pentru supraviețuirea și accesul la anumite bunuri "esențiale", dacă se dorește ca drepturile și libertățile politice, garantate tuturor, să nu ajungă la zero. Pe de altă parte, definirea drepturilor economice și sociale și a condițiilor de acces la ele pot rezulta dintr-o dezbatere democratică susținută de drepturile civile și politice. Departate de a se afla în opoziție, aceste două categorii de drepturi se susțin una pe cealaltă. Aceste drepturi - economice și sociale, au în mod clar o dimensiune juridică. [14]

În așa mod, cetățenia s-a dezvoltat în direcția unui vector social, în baza *apartenenței*, răspunzând preocupării lui Marshall de a reconcilia problema a două logici, necesare pentru instituționalizarea modernității: logica economică, creatoare de inegalități, și logica democratică, bazată în principiu pe egalitate.

Analizând multiple definiții date cetățeniei considerăm că ea este o stare de fapt care rezultă din legătura principală și stabilă dintre stat și o persoană fizică, în baza căreia acesta participă la diferite proceduri legale prin care se realizează suveranitatea națională și beneficiază de drepturile și libertățile fundamentale recunoscute și garantate de statul respectiv, care, în același timp, îi impune și o serie de îndatoriri fundamentale [15, p344].

Sa analizat încercarea autori de a grupa statele din familia juridică romano-germanică în trei categorii: state care reglementează cetățenia bazându-se prioritar pe *jus sanguinis*; state care reglementează cetățenia bazându-se prioritar pe *jus soli/jus loci*, și state care consacră în mod expres în cadrul legislației naționale *sistemul opțional*. [16].

2.4 *Naționalitate și cetățenie.* Naționalitate” și “cetățenie” sunt doi termeni folosiți adesea alternativ sau ca. sinonime. Spre exemplu, DEX-ul ne relatează că “*naționalitatea este apartenența unei persoane la o anumită națiune; cetățenie*”, sau “*apartenență a unei persoane juridice, a unei nave sau aeronave la un anumit stat*”. Deseori conceptul de cetățenie face trimitere în America de Nord la ceea ce francezii numesc naționalitate. Pașaportul canadian stipulează că deținătorul său este cetățean canadian care deține naționalitatea canadiană. În acest caz „cetățenia” și „naționalitatea” sunt folosite ca sinonime, referindu-se la legătura juridică dintre individ și stat. Pe de altă parte, autorii consultați din ce în ce mai mult contestă semnul egalității între aceste două concepte, considerând că noțiunile date diferă în multe aspecte.

Astfel, o clarificare prealabilă referitor la distincția dintre cetățenie și naționalitate, sensul cărora variază în dependență de țări și contexte, se demonstrează a fi necesară. Or confuzia acestora împiedică înțelegerea și afectează profund necesitatea de a disocia cetățenia de naționalitate.

Evoluția istorică a cetățeniei în sensul apartenenței a cunoscut în timpurile moderne trei etape: servitutea („subjecthood“), naționalitatea și cetățenia. Prima etapă se referă la situația supușilor față de autoritatea monarhului absolut. Etapa a doua marchează trecerea de la statul teritorial la statul național după modelul Franței secolului al XVIII-lea. Unitatea socială era asigurată de națiune - comunitate culturală, bazată pe unitate de limbă, origine etnică, tradiție și identitate, care devine mai târziu o comunitate politică. Odată cu Revoluția Franceză, statul național capătă dreptul la autodeterminare politică. Națiunea devine în același timp o comunitate etnică și una politică iar statul național consfințește această simbioză. Din acest moment, construcția națională se diferențiază în vestul și estul Europei. Pe de o parte, Europa occidentală este mai mult conectată ideii de națiune politică, care presupune că națiunea este mai întâi o comunitate de cetățeni, nu una etnică. Pe de alta, sub influența „spiritului național, Europa centrală și orientală rămâne atașată națiunii etnice. Această formă de afiliere se explică prin nevoia unei identități naționale care să contracareze dominațiile imperiale. Dacă, în primul caz, statul național s-a transformat într-o comunitate politică, în celălalt caz naționalismul etnic a rămas principala sursă a identității și suveranității [17, p.231]

O națiune în sens demografic/etnografic este un grup mare de oameni cu legături puternice de identitate - o "comunitate imaginată", un trib pe o scară mare. Identitatea națională este, de obicei bazată pe cultura comună, religie, istorie, limbă sau etnie. Națiunea poate avea dreptul statalității, dar nu se bucură neapărat de acesta.

În definirea noțiunii de națiune în sensul analizat s-au impus două concepții: cea obiectivă și cea subiectivă. *Concepția obiectivă* este de origine germană și privește națiunea ca un produs necesar a unor elemente obiective precum limba, religia, ideologia, factorul geografic sau rasă [18 p. 57]. Unii autori consideră că factorii obiectivi enumerați sunt *necesari* dar nu și *suficienți* în procesul nașterii unei națiuni. În acest sens *concepția subiectivă*, de inspirație franceză (Fustei de Coulanges, etc.), consideră decisivi în procesul de formare a unor națiuni, pe lângă factorii obiectivi, factorii subiectivi, adică dorința unei populații de a aparține la o anumită națiune. Prin factori subiectivi înțelegem comunitatea de tradiții, obiceiuri, aspirații, sau, pe scurt, *voința de a trăi împreună (un vouloir vivre collectif, avoir fait de grandes choses ensemble, vouloir en faire encore)*. [18, p.199]

În acest sens prezintă un anumit interes și unele viziuni originale, precum că poporul-națiune al Revoluției Franceze nu este caracterizat prin limbă, teritoriu sau etnie comună, ci prin faptul că reprezintă interesul general și bunăstarea comună împotriva tuturor formelor de privilegii și interese particulare [19, p.59-76]

Cele două concepții nu se exclud, ci doar se completează. Prin urmare, națiunea este produsul unui îndelung proces istoric, având la bază comunitatea de ordine etnică, de cultură, de limbă, de religie, de tradiții, obiceiuri și idealuri și, mai ales, voința de a trăi împreună pe un teritoriu determinat.

În sens *Juridic* naționalitatea reprezintă apartenența unei persoane fizice la un stat-națiune, apartenență ce este susținută prin instituția cetățeniei - (după accepțiunea termenului de origine franceză, folosit și în țările anglo-saxone). Termenul este în mare măsură sinonim cu cel de cetățenie.

În finalul capitolului sau făcut următoarele concluzii:

1) Organizarea societății ateniene se baza pe o subordonare netă a vieții economice politicului, moment care astăzi este exclus;

2) o diferență capitală apare între concepția greacă și concepția romană despre cetățenie: cetățenia greacă, ereditară, nu are sens și importanță eficientă decât în cadrul orașului, «comunitate» teritorială restrânsă, legată de mitul originilor comune, în timp ce cetățenia romană putea fi extinsă nelimitat pe măsură ce Roma devine centrul unui imperiu universal;

3) tendința care predomină astăzi în cercetarea juridico-istorică se orientează spre o

înțelegere mai nuanțată a criteriilor *jus sanguinis* și *jus soli*. se consideră că distincția adevărată făcută de gândirea greacă nu era cea de rasă, fondată pe ascensiunea biologică, dar mai curând o distincție politică între cei care au învățat să trăiască într-un *civis*, o societate politică după modelul grec, și cei care nu sunt decât niște barbari, « primitivi » din punct de vedere politic;

4) spre deosebire de cetățenia antichității, cetățenia modernă nu face din egalitate o consecință ce reiese din statutul omului liber, ci îl înscrie chiar în principiul libertății civice;

5) cetățenia, fiind o noțiune multiaspectuală, se prezintă în mai multe ipostaze: ca instituție juridică, ca statut juridic, ca un drept subiectiv, ca un rol social;

6) ca rol social, cetățenia reprezintă una dintre identitățile individului și presupune dezvoltarea anumitor competențe sau a unei culturi civice, care fac posibilă exercitarea efectivă a statutului de cetățean;

7) examinată din punct de vedere al valorilor, noțiunea de cetățenie implică mai întâi o tendință spre binele comun, interesul general, începând cu exercitarea «libertății de participare», adică de a exercita autonomia sa de gândire în direcția altora măsurând efectele potențiale, valorile fiind, deci, solidaritatea, libertatea, egalitatea și responsabilitatea;

8) cetățenia se prezintă ca un concept multiform, polisemantic și contestat; pornind de la un nucleu de semnificație de bază, ea se caracterizează prin mobilitatea sa permanentă, ca urmare a unei serii lungi de instituționalizări;

9) sensurile termenului cetățenie sunt deschise noilor experiențe pe care viața ne determină permanent să le inventăm și noilor forme pe care cetățenia și viața politică le vor lua în viitor;

10) istoric procesul de instituționalizare a cetățeniei se caracterizează printr-o mișcare de extensie pe orizontală și o mișcare de extensie pe verticală. *Extensia orizontală* a drepturilor cetățeniei este caracterizată prin redefinirea frontierelor comunității, adică cetățenia va fi obținută treptat de ansamblul membrilor ai unei societăți politice. *Extensia verticală* în instituționalizarea cetățeniei se caracterizează prin lărgirea spectrului drepturilor acordate cetățenilor. De la drepturile și libertățile civile, ca fundament al statutului juridic al individului modern, s-a trecut treptat la drepturile politice ce presupun participarea, apoi la drepturile sociale ca garanție a apartenenței, iar apoi la drepturile culturale, fondate pe recunoaștere;

11) procesul de instituționalizare a cetățeniei s-a efectuat printr-o deplasare care merge de la individul universal la cel particular;

12) o altă deplasare în instituționalizarea cetățeniei se produce între subiectul individual și subiectul de grup (corporativ sau colectiv);

13) concepția etnică a cetățeniei nu permite a o despărți de naționalitate, căci o așa separare ar intra în conflict cu suveranitatea. Concepție socială a cetățeniei ne oferă o bază legitimă pentru o disjunctie cu naționalitatea; apartenența la comunitatea politică și identificarea cu comunitatea culturală sunt două planuri diferite, dar interdependente. Astfel, «naționalitatea» și «cetățenia» se prezintă ca termeni cu o încărcătură.

Capitolul 3 Reglementarea cetățeniei în România și Republica Moldova.

În paragraful 3.1 Evoluția legislației în materie de cetățenie în România și Republica Moldova sa constatat că vechiul drept românesc făcea distincție între diferitele categorii de pământeni, în primul rând, după cum erau locuitori ai orașelor sau ai satelor. Astfel, orașenii se bucurau de unele drepturi și privilegii ce decurgeau din gradul de autonomie pe care-l avea orașul respectiv, constând în alegerea unor funcții administrative și judecătorești, privilegii fiscale sau chiar dreptul de a bate monedă proprie, de a ridica armată proprie (pentru unele orașe transilvane) și de a percepe vamă. între calitatea de cetățean (pământean) și calitatea de proprietar imobiliar era o strânsă legătură. Astfel, în Țara Românească și Moldova, calitatea de pământean era legată direct de proprietatea (individuală sau de grup) asupra terenului agricol și de cultivarea lui, transmiterea calității de *pământean* echivalând cu transmiterea proprietății, ceea ce însemna aplicarea în materie a principiului "*ius sanguinis*" și totodată a principiului "*ius soli*", iar limitarea transmiterii acestei proprietăți *inter vivos* prin dreptul de protimisii a însemnat și un sistem de reglare a dobândirii calității de pământean. [20]

Conform vechiului drept român, cel născut pe teritoriul țării și nerevendicat ca resortisant al altui stat era socotit pământean, potrivit principiului medieval al teritorialității. Era recunoscută și *repatrierea* celor care trecuseră hotarul sau a succesorilor acestora, ei putându-se întoarce ca pământeni și reluând drepturile lor civile și politice. În ce privește dreptul scris, Codul Calimach a făcut pentru prima dată distincție expresă între pământeni și străini. Conform paragrafului 44 al Codului Calimach, calitatea de „pământean” atrăgea după sine „desăvârșita întrebuițare a politiceștilor drituri” (adică a tuturor

drepturilor civile). Același paragraf 44 arată că atributul de „pământean” se transmitea prin naștere [21 p.120].

Regulamentele organice au stabilit înregistrarea pământenilor prin înființarea "catastifelor de catagrafie" și au subordonat posibilitatea de a deține funcții publice condiției de pământean. Potrivit art. 427 al Regulamentului organic al Moldovei (1831, revizuit în 1835), „românii se vor împărtăși în Moldova de aceleași dreptăți pe cât și moldovenii în Țara Românească. Dritul de a putea câștiga averi mișcătoare și nemișcătoare este slobod la lăcuitorii amânduror prințipurilor”. Astfel, Regulamentelor organice li se datorează introducerea în dreptul scris a *principiului compatriotirii* dintre pământenii celor două principate române, potrivit căruia fiecare cetățean (pământean) se bucura de o situație juridică asemănătoare în Moldova sau Țara Românească, iar trecând dintr-un principat în altul, dobânda drepturi proprii resortisanților. Egalizarea juridică a celor două pământenii preconizată de Regulamentele organice și realizată prin Convenția încheiată între Principate în 1835 și reformulată în 1846/1847, a favorizat și ea unirea lor politică. [22]

În paragraful 3.2. Legislația României cu privire la cetățenie sa menționat faptul că prima reglementare modernă a cetățeniei a fost înscrisă în *Codul civil din 1864. Constituția din 1866* a introdus principiul potrivit căruia teritoriul României nu se poate coloniza cu populațiuni de gintă străină (art. 3), iar “*însușirea de Român se dobândește, se conservă și se pierde potrivit regulilor statornicite prin legile civile; numai streinii de rituri creștine pot dobândi împământenirea*” [23], limitând astfel posibilitatea dobândirii împământenirii numai pentru străinii de rit creștin. împământenirea se acorda de puterea legiuitoare (art. 8 din Constituție).

Constituția din 1923 [24] a sintetizat normele juridice adaptate până atunci și a stabilit, într-un text unitar și coerent, drepturile și obligațiile cetățenilor României. Ea a păstrat cadrul modificărilor, aduse Constituției anterioare, proclamând principiul potrivit căruia deosebirea de credințe religioase și confesiuni, de origine etnică și de limbă nu constituie o piedică spre a dobândi și exercita drepturile civile și politice (art.7). Aprobarea dobândirii cetățeniei ia denumirea de naturalizare. Art. 7 din Constituție stabilea că „*naturalizarea se acordă în mod individual de Consiliul de Miniștri, în urma constatării unei comisiuni, compusă din: primul Președinte și Președinții Curții de Apel din capitala Țării, că solicitantul îndeplinește condițiile legale*”. Condițiile, ca și procedura prin care se dobânda naturalizarea, urmau să fie stabilite de o lege ordinară. Constituția pentru prima dată introduce reglementări cu privire la *drepturile politice ale femeilor, stipulând că* “legi speciale, votate cu majoritate de două treimi, vor determina condițiunile sub cari femeile pot avea exercițiul drepturilor politice. Drepturile civile ale femeilor se vor stabili pe baza deplinei egalități a celor două sexe” (art. 6).

Constituția din 1938 [25], menținea cele mai multe dintre prevederile legii fundamentale din 1923, atribuind totuși o nouă conotație cetățeniei. Cităm articolul care este relevant în acest sens (art. 4): „Toți românii, fără deosebire de origine etnică și credință religioasă, sunt datori: a socoti Patria drept cel mai de seamă temei al rostului lor în viață, a se jertfi pentru apărarea integrității, independenței și demnității ei; a contribui prin munca lor la înălțarea ei morală și propășirea ei economică; a îndeplini cu credință sarcinile obștești ce li se impun prin legi și a contribui de bună voie la îndeplinirea sarcinilor publice, fără de care ființa statului nu poate viețui. ”

Un alt act normativ, Legea 33/1939 privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române [26], introducea discriminări pe temeiul rasei și originii etnice. Acestea au atins culmea când prin decretul din septembrie 1940 a fost retrasă cetățenia română unor categorii de persoane. Astfel, după capitularea Franței în fața Germaniei la 22 iunie 1940 și ocuparea Basarabiei și a nordului Bucovinei de către Armata Roșie, în urma ultimatumului sovietic din 26- 27 iunie 1940, România și-a schimbat orientarea politicii externe. Noul guvern, prezidat de Ion Gigurtu, a declarat la 4 iulie 1940 că România se orienta spre Axă, adică spre Germania și Italia și ia măsuri în spiritul noii orientări politice.

Prin Legea 641/1944 [27] au fost anulate măsurile discriminatorii stabilite în perioada 1938-1944 în materie de cetățenie. Legea nr. 86 din 6 februarie 1945 [28] cu privire la statutul minorităților naționale recunoștea cetățenia română tuturor persoanelor cărora le-a fost retrasă cetățenia pe criterii de rasă, naționalitate, religie.

În evoluția legislației în materie de cetățenie un rol important l-a avut adoptarea decretului nr. 125/1948 [29] care a stabilit criterii de deplină egalitate în materie de dobândire a cetățeniei române fără deosebire de sex, rasă, etc. Decretul stabilea două modalități de dobândire a cetățeniei: *de drept* și prin *încetățenire* (art. 3).

Constituția României din 1991, revizuită în 2003, a statuat în art. 5: Cetățenia română se dobândește, se păstrează sau se pierde în condițiile prevăzute de legea organică; Cetățenia română nu poate fi retrasă aceluia care a dobândit-o prin naștere.

Dispozițiile constituționale au fost completate cu cele ale Legii nr. 21/1991. publicată în M. Of., Partea I,

nr. 44 din 1991, cu privire la cetățenia română. [29], Legea dată marchează o schimbare de orientare față de legea 24/1971, anume prin recunoașterea dublei cetățenii. Pentru a ține pasul cu evoluțiile din cadrul societății, legea-cadru a cetățeniei a suferit o multitudine de modificări și completări, fiind republicată.

În paragraful 3.3. Cetățenia Republicii Moldova: reglementări de drept, sa accentuat că pentru prima dată cetățenia Republicii Moldova ca instituție și categorie juridică și-a găsit reflectarea în art. 8 al Declarației de Suveranitate a RM din 23 iunie 1990 [30], unde se stabilește că pe teritoriul Republicii Moldova se instituie cetățenia republicană și că tuturor cetățenilor Republicii Moldova, celor străini și apatrizi, care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova, li se garantează drepturile și obligațiunile prevăzute de Constituție și legile Republicii Moldova, de normele și principiile unanim recunoscute ale dreptului internațional.

Declarația de Suveranitate, instituind cetățenia republicană și precizând supremația legislației republicane asupra legislației Uniunii, a creat premisele juridice pentru adoptarea legii cu privire la cetățenie. Legea nr.596-XII din 05.06.91 cu privire la cetățenia Republicii Moldova [32] a stabilit cetățenia unică pe teritoriul republicii, interzicând în așa mod cetățenia comună cu URSS. La momentul adoptării Legea era specifică unui stat suveran și independent. Ea a fost adoptată după mai multe dezbateri, esența acestora fiind determinată de criteriile pentru aprecierea celor care ar trebui să dobândească statutul juridic de cetățean al republicii.

Instituția cetățeniei a fost fortificată și de Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994 [32], care prevede în mod explicit la articolul 17 temeiul juridic al cetățeniei RM. Acest articol stipulează că, nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa și nici de dreptul de a-și schimba cetățenia. În urma evoluțiilor interne și externe, în iunie 2000, Parlamentul Republicii Moldova adoptă o nouă lege cu privire la cetățenie [34]. Aceasta înlocuiește legea din 1991, însă nu o modifică esențial, ci o ajustează la Convenția europeană cu privire la cetățenie, care este ratificată la 14 Octombrie 1999.

La 26 mai 2009, Curtea Constituțională a RM a pronunțat cu unanimitate o hotărâre prin care a declarat constituțională Legea 273, pentru că ar urma un scop legitim de apărare a securității naționale și de consolidare a statalității RM, în special, în contextul unor mișcări de subminare a acesteia [34]. Contrar concluziilor acesteia, Curtea Europeană a constatat că, în afară de scurte referințe la pretinse mișcări de subminare a statalității RM, Curtea Constituțională nu a oferit explicații privind necesitatea modificării politicii electorale.

La 10 , martie 2010, Marea Cameră a Curții a adoptat, cu unanimitate de 17 voturi, o , hotărâre prin care a menținut concluzia Camerei din 18 noiembrie 2008, constatând în mod . repetat violarea dreptului la liberă alegere prin adoptarea Legii ce interzicea deținerea mandatului de, deputat în Parlamentul RM persoanelor cu dublă cetățenie. Marea Cameră a reiterat în hotărârea sa că, într-o democrație, numai loialitatea față de Stat, iar nu față de Guvern, ar trebui să constituie un scop legitim ce ar justifica restricțiile aduse drepturilor electorale.

În finalul capitolului sau făcut următoarele concluzii:

1) fiecare stat are propria sa tratare a cetățeniei, care depinde, într-o oarecare măsură, de caracteristicile demografice ale fiecăruia (stat de imigrare, stat de emigrare, etc.), acordarea cetățeniei fiind un privilegiu al statului;

2) legislația cu privire la cetățenie are puternice conotații politice, deoarece exprimă viziunea clasei politice aflate la putere asupra națiunii;

3) preocupările comunității internaționale în materie de cetățenie, materializate în tratatele cu privire la drepturile omului, sunt axate pe crearea condițiilor ca o persoană să poată avea cetățenie pentru a beneficia de protecția dată de calitatea de cetățean;

4) atât în România, cât și în Republica Moldova legiuitorul ar trebui să se ghideze de următoarele principii: înăsprirea procedurii de acordare a cetățeniei pentru resortisanții extra-comunitari; relaxarea condițiilor de acordare a cetățeniei pentru resortisanții comunitari;

5) redobândirea cetățeniei române este o problemă distinctă față de acordarea cetățeniei. Drept urmare, ar trebui ca această problemă excepțională să fie remediată prin măsuri derogatorii de la dreptul comun - în acest caz, cel care se referă la acordarea cetățeniei, astfel încât întreaga procedură de redobândire a cetățeniei să dureze maximum cinci luni de la data înregistrării cererii la Ministerul Justiției.

Capitolul 4. Cetățenia în societățile contemporane: probleme și provocări. În paragraful 1.1 Schimbarea esenței cetățeniei în societățile contemporane. Se reiterează faptul că dacă pe plan formal poate să pară că cetățenia, ca instituție centrală a democrației, a rămas neschimbată, în realitate ea s-a transformat în ritmul schimbărilor care au marcat societățile contemporane în timpul ultimilor cincizeci de ani. Printre schimbările economice, politice și ideologice, cel mai important este, fără îndoială,

triumful orientării liberale, în centrul căreia se găsește afirmarea individului, adică a independenței sale legitime în ceea ce privește colectivitatea; cu alte cuvinte afirmarea dreptului său de a-și atinge scopurile în mod independent în limita respectării legilor. Din punctul de vedere care ne preocupă totuși, momentul esențial ține de afirmația, că politica este prin excelență activitatea în care omul se manifestă ca stăpân al destinului său, ca autor al sine însuși; că politica este locul unde el își recâștigă puterea asupra sine însuși. Modelul republican se afirmă, deci, ca o exigență de *autonomie*, cu alte cuvinte ca o cerință ca oamenii să devină autori și creatori ai legilor care guvernează coexistența lor, și ca, așa dar, ei să ia măsura puterii lor și a responsabilității de cetățeni. În centrul acestui model, după cum înțelegem, stă poziția caracterului eminent al acestei autoinstruirii a umanității în și prin politică.

Astfel, s-a trecut de la o înțelegere a cetățeniei, centrată pe sentimentul apartenenței, și care, printr-o educație corespunzătoare, asigura transmiterea acestui sentiment, punând un accent deosebit pe supunere la regulile colectivității, la o înțelegere mai individualistă și mai instrumentală a cetățeniei, care acordă importanță locului individului și drepturilor acestuia și pune pe plan secund afirmarea identităților colective, în sens geografic sau cultural, identități întruchipate de către națiune și stat. Într-un cuvânt, s-a trecut de la un model republican de cetățenie - model moștenit de Ia Rousseau și, prin el, de la antichitatea greco-romană, la un model liberal. Trebuie să spunem imediat, pentru a preveni orice neînțelegere, că victoria acestui model nu trebuie să fie văzută ca semnificând sfârșitul politicului - și în mod corelativ cel al activității cetățenești - dar ca antrenând o mutație decisivă a scopurilor sale, și, probabil, cu precădere a modalităților sale.

Această abordare a cetățeniei ar promova trei tipuri noi de drepturi, ignorate de statutul uniformizant al cetățeniei bazate pe naționalitate, respectiv [35, p.156]

- *drepturile de reprezentare specială* pentru săraci, vârstnici, homosexuali, respectiv grupurile sociale care au nevoie de propria reprezentare în cadrul comunității politice; aceste drepturi sunt de obicei acordate temporar, în situațiile de opresiune, devenind anacronice de îndată ce dispăre acțiunea de discriminare;

- *drepturile de auto-guvernare* pentru grupurile constituite istoric, cu o puternică identitate culturală, așa cum sunt populațiile aborigene (populațiile arctice), dar și populațiile care aparțin unui anumit teritoriu (Québec). Aceste comunități culturale nu solicită o mai bună reprezentare în guvern și instituțiile centrale, ci transferul limitat al unor prerogative și competențe legislative către autoritățile locale;

- *drepturile multiculturale*, cum ar fi drepturile diverselor grupuri de imigranți. Solicitățile acestor comunități vizează dreptul la instruire bilingvă, școli proprii, exceptări fiscale în legătură cu unele practici religioase, ca măsuri de preservare și afirmare a propriei identități culturale. Spre deosebire de drepturile de auto-guvernare, drepturile multiculturale promovează mai degrabă integrarea într-o societate pluralistă decât autonomia locală.

Renașterea îngrijorătoare a “problemei cetățeniei” sugerează faptul că aceasta din urmă nu mai este de înțeles de la sine, și că un motiv al acestui fapt este criza culturii civice tradiționale (în special a statului național). Concluzia depinde în parte de ceea ce este astăzi înțeles exact sub noțiunea de cetățenie.

Astăzi cetățenia este analizată din perspectiva a trei dimensiuni: în primul rând ca un ideal, adică niște valori mobilizatoare; apoi ca un set de norme politico-juridice articulate, cu alte cuvinte, drepturi și obligații care se legitimează reciproc și sunt garantate de către puterea politică, exercitată încă în principal în contextul statului-națiune; și în sfârșit, ca o serie de practici cetățenești eficiente de participare activă la viața comunității. Valori, norme și comportament social efectiv: iată elementele unei culturi a cetățeniei în sens sociologic, juridic și politic, cetățenie care nu este deloc “naturală”, care este destul de variabilă în dependență de loc și timp, și, prin urmare, apare ca o construcție istorică, care trebuie să fie cultivată pentru a supraviețui și a evolua.

Astăzi cetățenia este văzută ca un principiu de incluziune, care încorporează în aceeași unitate politică toți cetățenii, în ciuda diferențele lor de rasă, religie, profesie, vârstă sau regiune, adunați într-o singură “comunitate a cetățenilor” din perspectivă universalistă (se vorbește în acest sens, de asemenea, despre “omul abstract”, fără identitate, altul decât “omul”). Acest sentiment de apartenență și participare cetățenească este apoi o sursă de identitate colectivă, un sentiment de solidaritate, astfel încât poate transcende interesele și identitățile particulare, reglementând inegalitățile și conflictele specifice unui spațiu socio-politic de dimensiuni largi cum este națiunea.

Cetățenia include astăzi și un set de “practici cetățenești”, inclusiv participarea la viața publică la nivel local, național sau chiar în spațiul global. Această participare poate îmbrăca anumite forme “clasice”, cum ar fi participarea la alegerile organizate de guverne, sau forme “neconvenționale”, în cadrul unor acțiuni colective autonome (proteste publice prin petiție sau manifestație) sau aderare la

asociații, confederații socio-profesionale și internaționale.

Cetățenia, un principiu democratic de integrare, mai mult decât oricând este necesară în societățile moderne. Într-adevăr, așa cum menționează D. Schnapper, societățile moderne, democratice și productiviste, au două principii de integrare: legitimitatea democratică a puterii politice și centralizarea activității economice [36, p. 210]

Capitolul 4 finalizează cu următoarele concluzii:

1) Rousseau este cel care a dezvoltat consecințele a ceea ce s-ar putea numi *teoria dublei personalități*: coexistența în același individ a unei voințe individuale, bazate pe particularitatea intereselor sale ca individ distinct și separat de alți membri ai corpului politic, iar pe de altă parte, a unei voințe generale, bazate pe interesul său asupra existenței. corpului politic din care individul face parte;

2) Să fii cetățean înseamnă să beneficiezi de drepturile politice - de a alege și de a fi ales etc. Acest beneficiu însă, nu mai reprezintă centrul cetățeniei, el este doar o componentă necesară, astfel că libertățile politice, departe de a fi scop în sine, au de fapt un caracter instrumental în comparație cu libertatea individuală;

3) Nu valorile cetățeniei determină practicile sociale cetățenești, ci practicile sociale, motivate de valorile din sfera privată, alimentează și întăresc valorile cetățeniei;

4) În epoca contemporană s-a trecut de la o înțelegere a cetățeniei bazată pe sentimentul, apartenenței, cu accent deosebit pe supunere la regulile colectivității, la o înțelegere mai, individualistă, și mai instrumentală a cetățeniei, care acordă importanță locului individului și drepturilor acestuia, și pune pe plan secund afirmarea identităților colective în sens geografic sau cultural. În așa mod s-a efectuat o deplasare de la un model republican de cetățenie - model moștenit de la Rousseau și, prin el, de la antichitatea greco-romană - la un model liberal;

5) Cetățeanul, definit în relație cu autoritatea politică căreia îi aparține, face loc cetățeanului, văzut ca persoană care trăiește în societate cu alte persoane, într-o varietate de situații și circumstanțe;

6) Conotațiile simbolice puternice ale cetățeniei precum egalitatea și responsabilitatea tind să facă din identitatea de cetățean o calitate abstractă care maschează inegalitățile concrete din statutul social;

7) Se constată o oarecare restrângere a cetățeniei, restrângere efectuată prin reforme legislative;

8) Cetățeniilor naționale multiple se adaugă de asemenea fenomenul cetățeniei regionale;

9) Absența unei identități împărtășite, pe care o impune pluralismul cultural, aduce cu sine obligația statului de a asigura viabilitatea instituțiilor sale, de a promova identitatea de cetățean, care poate, cel puțin în principiu, să fie împărtășită de către toți membrii societății, indiferent de identitățile lor culturale;

10) Concepția cetățeniei pasive este în centrul dezbaterilor asupra identității europene. Aderarea comună la valorile politice care ar putea eventual fi «fixate» într-o construcție europeană, pare a fi unicul mod de a crea o identitate unificatoare la scară continentală;

11) Cetățenia rămâne o problemă plină de viață, un principiu regulator de reafirmat, dar, de asemenea, de îmbogățit și de adaptat la noile contexte. Cetățenia se învață de fiecare individ și generație de cetățeni printr-un proces de socializare politică sau prin demersuri sistematice de educație civică într-un mediu specializat.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Concluzii generale.

1) Cetățenia se prezintă ca un concept multiform, polisemantic și contestat; pornind de la un nucleu de semnificație de bază, ea se caracterizează prin mobilitatea sa permanentă, ca urmare a unei serii lungi de instituționalizări;

2) Istoric procesul de instituționalizare a cetățeniei se caracterizează printr-o mișcare de extensie pe orizontală și o mișcare de extensie pe verticală. Extensia orizontală a drepturilor cetățeniei este caracterizată prin redefinirea frontierelor comunității, adică cetățenia va fi obținută treptat de ansamblul membrilor ai unei societăți politice. Extensia verticală în instituționalizarea cetățeniei se caracterizează prin lărgirea spectrului drepturilor acordate cetățenilor.

3) De la drepturile și libertățile civile, ca fundament al statutului juridic al individului modern, s-a trecut treptat la drepturile politice ce presupun participarea, apoi la drepturile sociale ca garanție a apartenenței, iar apoi la drepturile culturale, fondate pe recunoaștere;

4) Natura juridică a cetățeniei este una dintre cele mai controversate probleme din ce considerent în încercarea de a o încadra într-una dintre categoriile juridice cunoscute, sunt emise mai multe teorii, cum ar fi: teoria contractualistă, teoria statutului juridic personal, teoria raportului juridic, teoria situației juridice, teoria manifestării unilaterale a voinței de către stat, teoria cetățeniei - element constitutiv al statului, teoria cetățeniei componentă a capacității juridice ;

5) Tendința care predomină astăzi în cercetarea juridico-istorică se orientează spre o înțelegere mai nuanțată a criteriilor *jus sanguinis* și *jus soli*: se consideră că distincția adevărată făcută de gândirea greacă nu era cea de rasă, fondată pe ascensiunea biologică, dar mai curând o distincție politică între cei care au învățat să trăiască într-un *civis*, o societate politică după modelul grec, și cei care nu sunt decât niște «primitivi» din punct de vedere politic;

6) Spre deosebire de cetățenia antichității, cetățenia modernă nu face din egalitate o consecință ce reiese din statutul omului liber, ci îl înscrie chiar în principiul libertății civice; Cetățenia, fiind o noțiune multiaspectuală, se prezintă în mai multe ipostaze: ca instituție juridică, ca statut juridic, ca un drept subiectiv, ca un rol social;

7) Examinată din punct de vedere al valorilor, noțiunea de cetățenie implică mai întâi o tendință spre binele comun, interesul general, începând cu exercitarea «libertății de participare», adică de a exercita autonomia sa de gândire în direcția altora măsurând efectele potențiale, valorile fiind, deci, solidaritatea, libertatea, egalitatea și responsabilitatea;

8) Concepția etnică a cetățeniei nu permite a o despărți de naționalitate, căci o așa separare ar intra în conflict cu suveranitatea. Concepția socială a cetățeniei ne oferă o bază legitimă pentru o disjuncție cu naționalitatea. Apartenența la comunitatea politică și identificarea cu comunitatea culturală sunt două planuri diferite, dar interdependente. Astfel, «naționalitatea» și «cetățenia» se prezintă ca termeni cu o încărcătură juridică și emoțională diferită, ce nu trebuie utilizați ca sinonime;

9) Fiecare stat are propria sa tratare a cetățeniei, care depinde, într-o oarecare măsură, de caracteristicile demografice ale fiecăruia (stat de imigrare, stat de emigrație, etc.), acordarea cetățeniei fiind un privilegiu al statului. Reglementările unui stat referitoare la cetățenie nu trebuie să conțină deosebiri sau să includă practici care să constituie o discriminare bazată pe sex, religie, rasă, culoare sau originea națională ori etnică;

10) La etapa actuală, în statele democratice cetățeanul, definit în relație cu autoritatea politică căreia îi aparține, face loc cetățeanului, văzut ca persoană care trăiește în societate cu alte persoane, într-o varietate de situații și circumstanțe;

11) Preocupările comunității internaționale în materie de cetățenie, materializate în tratatele cu privire la drepturile omului, sunt axate pe crearea condițiilor ca o persoană să poată avea cetățenie pentru a beneficia de protecția dată de calitatea de cetățean;

12) Cetățenia europeană constă în posibilitatea dată oricărui individ care are cetățenia unui stat membru de a fi considerat cetățean al Uniunii Europene. Prin introducerea cetățeniei europene, semnatarii Tratatului asupra Uniunii Europene și-au dorit promovarea și consolidarea identității europene, implicând, în acest fel, cetățenii în procesul de integrare europeană. Ca urmare a dezvoltării pieței unice, cetățenii beneficiază de o serie de drepturi generale în domenii dintre cele mai diverse, precum libera circulație a bunurilor și a serviciilor, protecția consumatorilor și sănătatea publică, egalitatea de șanse și de tratament, accesul la ocuparea locurilor de muncă și la protecția socială ș.a

13) Cetățenia europeană se deosebește de cea națională prin faptul, că conform reglementărilor stabilite în Tratatului de la Amsterdam, o „completează și n-o înlocuiește”, cetățenia

europeană nu suprimă nici unul dintre drepturile inerente cetățeniei naționale. Altfel spus, cetățenilor naționale li se adaugă cetățenia europeană în virtutea cărui fapt cetățenii statelor membre ale Uniunii europene beneficiază de o dublă cetățenie.

14) Cetățenii naționale multiple se adaugă de asemenea fenomenul cetățeniei regionale. Absența unei identități împărtășite, pe care ne-o impune pluralismul cultural, aduce cu sine obligația statului de a asigura viabilitatea instituțiilor sale, de a promova identitatea de cetățean, care poate, cel puțin în principiu, să fie împărtășită de către toți membrii societății.. indiferent de identitățile lor culturale;

15) Dubla cetățenie reprezintă una dintre modalitățile de soluționare amiabilă a unor probleme apărute de-a lungul timpului. În acest scop a fost adoptată Convenția Europeană asupra cetățeniei care stabilește principii și reguli în materie de cetățenie a persoanelor fizice și reguli care determină obligațiile militare în caz de pluralitate de cetățenii, la care dreptul intern al statelor părți trebuie să se conformeze;

16) Statele de imigrație (Franța, Suedia, Danemarca, Finlanda, Elveția, Italia, Germania), spre deosebire de cele de emigrație, exclud dubla cetățenie, iar statele de emigrație prevăd posibilitatea dublei cetățenii fără restricții pentru deținătorii acesteia.

17) O aderare comună la valorile politice care ar putea eventual fi «fixate» într-o construcție europeană, pare fi unicul mod de a crea o identitate unificatoare la scară continentală;

18) Cetățenia rămâne o problemă plină de viață în lumea de astăzi, un principiu regulator de reafirmat, dar, de asemenea, de îmbogățit și de adaptat la noile contexte. Cetățenia se învață de fiecare individ și generație de cetățeni printr-un proces de socializare politică sau prin demersuri sistematice de educație civică într-un mediu specializat.

Recomandări generale:

1) atât în România, cât și în Republica Moldova, în cazul acordării cetățeniei la cerere legiuitorul ar trebui să se conducă de următoarele principii: înăsprirea procedurii de acordare a cetățeniei pentru resortisanții extra-comunitari; relaxarea condițiilor de acordare a cetățeniei pentru resortisanții comunitari;

2) drept urmare a faptului că redobândirea cetățeniei române este o problemă distinctă față de acordarea cetățeniei, ar fi necesar ca aceasta să fie remediată prin măsuri de excepție, altele decât cele care se referă la acordarea cetățeniei, astfel încât întreaga procedură de redobândire a cetățeniei să dureze cel mult șase luni de la data înregistrării cererii la Ministerul Justiției;

3) pentru cetățenii din Republica Moldova este necesar ca România să recunoască dreptul de reconfirmare a cetățeniei și nu redobândirii, deoarece ea nu a fost pierdută sau anulată;

Recomandări de legeferenda

1. Deoarece au fost înregistrate abuzuri față de cetățenii care dețin o cetățenie dublă, fapt ce a servit sancționare din partea CEDO, propunem a introduce în constituțiile României art.5 alin.(3) și art.17 alin. (3) a Republicii Moldova o reglementare care ar garanta celor care dețin cetățenie dublă drepturi egale, fără discriminarea în ocuparea funcțiilor și demnităților publice.

2. Legea cetățeniei romane nr 21/1991 este una învechită care se completează mereu prin Ordonanțe de urgență a Guvernului. Propunem elaborarea unei noi legi care ar reglementa eficient problemele ce țin de cetățenia română și raporturile acestei cu cetățenia UE.

3. A abroga alin. (2), lit.b) al art.12 din Legea cetățeniei Republicii Moldova care prevede că dobândirea cetățeniei prin recunoaștere se acordă b) persoanele care până la 28 iunie 1940 au locuit in Basarabia, în Nordul Bucovinei, în Ținutul Herta și în R.A.S.S.M., urmașii lor, dacă domiciliază în mod legal și obișnuit pe teritoriul Republicii Moldova. deoarece categoria de persoane nominalizate nu au locuit pe teritoriul Republicii Moldova și nu au nici o legătură conform principiului *jus sanguinis* în baza căruia trebuie să se acorde cetățenia. Nordul Bucovinei, Ținutul Herta si R.A.S.S.M., nu au făcut parte din teritoriul Republicii Moldova și actualmente se află pe teritoriul Ucrainei

4. În scopul facilitării dobândirii cetățeniei române cetățenilor Republicii Moldova, a introduce în Legea nr. 21/1991 a cetățeniei române prevederea prin care cetățenia se acordă prin *recunoaștere* persoanelor care au pierdut această cetățenie, precum și descendenților acestora până la gradul II inclusiv și care cer redobândirea ei, cu păstrarea cetățeniei străine și stabilirea domiciliului în țară sau cu menținerea acestuia în străinătate, Recunoaștere cetățeniei nu se acordă ci se stabilește de Ministerul de Interne care eliberează documentele respective.

5. Adoptarea unui act normativ care să reglementeze primirea și selecția muncitorilor străini

calificați care să acopere nevoia de forță de muncă din România. Actul normativ ar trebui să conțină prevederi care să faciliteze integrarea străinilor în comunitățile locale, acordarea de drepturi politice, economice și sociale în aceleași condiții cu cetățenii români, după o ședere de 5 ani în România.

6. Elaborarea unei strategii naționale privind atragerea și selecția muncitorilor străini calificați, potrivit practicii comunitare.

7. Adoptarea unui act normativ cu privire la asistența și protecția consulară pe care trebuie să o acorde misiunile diplomatice și consulare ale României cetățeanului european, apatridului și refugiatului, al cărui statut de refugiat a fost recunoscut de un stat membru U.E., aflat în nevoie de protecție pe teritoriul unui stat terț.

BIBLIOGRAFIE

1. Muraru I., Drept constituțional și instituții politice. Vol. I. București: Ed. ACTAMI, 1997. 491p.
2. Ciocârlan Gh. Concepții științifice cu privire la natura juridică a cetățeniei, *Legea și Viața*, nr.8, 201
3. Ciocârlan Gh., Cetățenia instituție politico-juridică, *Legea și Viața*, nr.7, 2015
4. Ciocârlan Gh., Cetățenia instituție politico-juridică, *Legea și Viața*, nr.7, 2015
5. Molcuț E. Drept privat roman, vol. I, București. TUB, 1979, p.155
6. Hanga V., Drept privat roman, București, Ed. Didactică și pedagogică, 1978, p.176
7. Lochak D., *Étrangers: de quel droit?*, Paris: Presses universitaires de France, 1985, p.55-62
8. Popa V., Drept public, Chișinău, 1998, p.285
9. Boc E. Instituții politice și proceduri constituționale în România, <http://www.scribd.com/doc/31111046/Institutiipolitice-siproceduri-constitucionale-in-Romania>
10. Popescu D. Oprea A, Drept internațional privat, http://law.ubbcluj.ro/ro/cd_id/Anul%20IV/Suporturi%20de%20curs/curs_international_privat.pdf
11. Vrabie G., Drept constituțional și instituții politice, vol.I, Iași: Editura «Cugetarea», 1999, p.257
12. Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024-XFV din 02.06.2000, art. 3, Republicat: Monitorul Oficial, 2005, ediție specială din 09.12.2005, pag. 16, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.98-101/709 din 10.08.2000.
13. Duchastel Jules, *La citoyenneté dans les sociétés contemporaines: entre mondialisation des marchés et revendications démocratiques*, <http://www.ieim.uqam.ca/IMG/pdf7duchastel-mai-2002-ACFAS.pdf>
14. Audigier F. Proiectul “Educația pentru cetățenie într-o societate democratică”, http://www.civica-online.ro/resurse/educatia_pentru_cetatenie.pdf
15. Ciocârlan Gh. Considerațiuni generale privind instituția cetățeniei, *Comunicare la Conferința internațională ”Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică*, ULIM, 9-10 iunie 2009. 445 p.
16. Rotaru R. Dobândirea și redobândirea cetățeniei: teoria și practica statelor cu sisteme de drept romano-germanice (continentale). Teză de doctorat. www.cnaa.md
17. Zawadski P., *Le nationalisme contre la citoyenneté*. L’Année sociologique, vol. 46, nr. 1, 1996, p.231
18. Gottlieb Fichte Johann, *Addresses to the German Nation [1808]*. ed. and trans. Gregory Moore. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, p.57
19. Aurescu B. Identitatea națională și conceptul european de națiune. *Materiale ale Conferinței internaționale ”Suveranitate și structura de stat în condițiile țărilor plurietnice”*, Chișinău, 22-23 septembrie 2006, pp.59-76
20. Dinulescu C. Reflecții istoriografice asupra izvoarelor dreptului vechi românesc, <http://drept.ucv.ro/RSJ/Articole/2006/RSJ4/B14DinulescuConstantiu.pdf>
21. Dariescu C. Norme de drept internațional privat în Moldova, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, *Analele științifice ale Universității „Al.I.Cuza” Iași*, tomul LIV, Științe Juridice, 2008, p.120
22. Regulamentul organic al Moldovei. Ediție integrală realizată de Dumitru Vitcu și Gabriel Bădărău cu sprijinul lui Comeliu Istrati. Editura Junimea, Iași, 2004.
23. Constituția României din 1866, http://www.cdep.ro/pls/legis/LEGIS_PCK.FRAME
24. Constituția României din 1923, M.Of. nr. 282/29 mar. 1923
25. Constituția din 1938, <http://www.rogoveanu.ro/constitutia/const1938.htm>
26. Legea 33/1939 privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române, Monitorul Oficial 16 din 19 ianuarie 1939
27. Legea 641/1944 pentru abrogarea măsurilor legislative anti-evrești, Monitorul Oficial nr. 294 din 19 decembrie 1944.
28. Legea nr. 86, pentru Statutul Naționalităților Minoritare, Monitorul Oficial nr. 30/7 februarie 1945
29. Decretul nr. 125/1948 Pentru cetățenia Română, Monitorul Oficial nr. 154 din 7 iulie 1948
30. Legia cu privire la cetățenia română., nr. 21/1991. publicată în M. Of., Partea I, nr. 44 din 1991,
31. Declarației de Suveranitate a RM din 23 iunie 1990
32. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994,

33. Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024-XGV din 02.06.2000, art. 3, Republicat: Monitorul Oficial, 2005, ediție specială din 09.12.2005, pag. 16, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.98-101/709 din 10.08.2000.
34. Hotărârea CC a Republicii Moldova nr.9 din 26.05.2009 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea ПГ.273-XVI din 7 decembrie 2007 "Pentru modificarea și completarea unor acte legislative" și din Legea nr.76-XVI din 10 aprilie 2008 "Pentru modificarea și completarea Codului electoral nr.1381 -XIII din 21 noiembrie 1997", Monitorul Oficial 99-100/9, 05.06.2009
35. Sommers M., Citizenship and the Place of the Public Sphere, American Sociological Review, vol. 58, 1993
36. Schnapper D. La France de Integration. Sociologies de la nation en 1990. Paris, Gallimard, 1991, p.210
37. Sealey R., The Justice of the Greeks, Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1994, p.334
38. Vanberg V., Hayek's legacy and the future of liberal thought: rational liberalism versus evolutionary agnosticism, Cato Journal, Vol. 14, No. 2 (Fall 1994), <http://www.cato.org/pubs/journal/cjv14n2-2.html>. (

PUBLICAȚII LA TEMA TEZEI

1. Ciocârlan Gh. Considerațiuni generale privind instituția cetățeniei, Comunicare la Conferința internațională "Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică, ULIM, 9-10 iunie 2009, p.339-345
2. Ciocârlan Gh. Reglementarea cetățeniei europene, Comunicare la Conferința internațională "Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică, ULIM, 30-31 octombrie 2009, p.611-616
3. Ciocârlan Gh., Pluralitatea de cetățenii, Administrația publică în statul de drept, Materiale ale sesiunii de comunicări științifice 27-28.09.2008, Chișinău, 2009
4. Ciocârlan Gh. , Cetățenia instituție politico-juridică, Legea și Viața, nr.7, 2015
5. Ciocârlan Gh. Abordări științifice occidentale privind instituția cetățeniei, Закон и Жизнь, Международный научно-правовой журнал, июль 2015;
6. Ciocârlan Gh., Concepții științifice cu privire la natura juridica a cetățeniei, Legea și Viața, nr.7, 2015
7. Ciocârlan Gh., Tratatul de la Maastricht, Studii juridice universitare, ULIM, nr.3-4, Anul II/2009

ADNOTARE

Ciocârlan Gheorghe.

Tema tezei: Dezvoltarea instituției cetățeniei în România și Republica Moldova.

Titlul științific solicitat- doctor în drept.

Chișinău, 2015.

Structura tezei: Introducere; Capitol introductiv ”Instituția cetățeniei României și Republicii Moldova în lumina abordărilor doctrinare”; Compartimente de bază – 3 capitole ce cuprind 18 paragrafe, volum-144 pag. text de bază; Concluzii generale și recomandări; Bibliografie din 214 surse;

Numărul de publicații la tema tezei - Rezultatele obținute sunt publicate în 7 lucrări științifice;

Cuvintele-cheie - cetățenie, legătură politico-juridică, dobândirea cetățeniei, pierderea cetățeniei, cetățenie dublă, retragerea cetățeniei.

Domeniul de studiu – 552.01 - Drept public (constituțional);

Scopul lucrării – elucidarea cât mai completă, aprofundată și multiaspectuală a naturii juridice a instituției cetățeniei.

Obiective ale lucrării: formularea unui concept al lucrării și crearea unui fundal teoretic pentru analiza la nivelurile relevante a naturii juridice a cetățeniei; cercetarea evoluției esenței conceptului de cetățenie; analiza nucleului conceptual al cetățeniei; studierea etapelor de instituționalizare a componentelor cetățeniei; corelarea conceptelor “naționalitate” și „cetățenie”; studierea evoluției legislației în materie de cetățenie în România și Republica Moldova; analiza reglementărilor de drept cu privire la cetățenie în România și Republica Moldova; evidențierea și analiza schimbării esenței cetățeniei în societățile contemporane; abordarea științifică a tendințelor actuale ale cetățeniei; analiza cetățeniei ca soluție la problema pluralismului societăților moderne.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă în modalitatea de abordare a aspectelor care țin de cetățenie ca concept polisemantic și multiform, în conținutul inedit al tezei, a cărei pondere se exprimă, în fond, prin concluziile și propunerile formulate. Conținând o cercetare științifică profundă a cadrului conceptual de analiză a cetățeniei în societățile democratice, investigația vine să contureze ipotezele și conceptele doctrinare cu privire la această instituție. Prezintă interes pentru știința dreptului constituțional opinia precum că «naționalitatea» și «cetățenia» se prezintă ca termeni cu o încărcătură juridică și emoțională diferită, ce nu trebuie utilizați ca sinonime; procesul de instituționalizare a cetățeniei se caracterizează printr-o mișcare de extensie pe orizontală și o mișcare de extensie pe verticală. Originalitatea lucrării constă atât în specificul problemelor abordate, cât și în caracterul ei complex. Având un conținut variat sub aspectele teoretic și aplicativ, ea este, în primul rând, o lucrare de sinteză.

Problema științifică importantă soluționată. Evidențierea și analiza schimbării esenței cetățeniei în doctrina dreptului constituțional a României și a Republicii Moldova, precum și abordarea științifică a tendințelor actuale de dezvoltare a cetățeniei în contextul aderării la UE.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Teza va aduce un aport benefic în cunoașterea mai profundă a unor aspecte precum nucleul conceptual al cetățeniei, instituționalizarea componentelor acesteia, corelația dintre naționalitate și cetățenie etc. Valoarea aplicativă a lucrării cuprinde următoarele aspecte: doctrinar-teoretic, normativ-legislativ și juridico-didactic. Lucrarea este actuală și pentru dezvoltarea științei dreptului public din România și Republica Moldova, care necesită o viziune nouă asupra unui așa concept complex cum este cetățenia, și, ca rezultat, investigații serioase în domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice. Se propun recomandări privind ameliorarea cadrului legislativ în domeniul eficientizării instituției cetățeniei în România și Republica Moldova. Lucrarea va putea fi utilizată în procesul științifico-didactic pentru cadrele didactice universitare, doctoranzi, masteranzi și studenți, precum și pentru toți cei care se interesează de aspectele și problemele cetățeniei.

АННОТАЦИЯ

Чокырлан Георге

Тема: Развитие института гражданства в Румынии и Республике Молдова,

Структура диссертации: Вводная глава - "Гражданство Румынии и Республике Молдова в свете доктринальных исследований", основные разделы - 3 главы, составляет 23 параграфа, Общие выводы и рекомендации, Библиография из 206 источников, 161 страниц основного текста.

Количество публикаций по теме диссертации: 7 научных работ.

Ключевые слова: гражданство, политико-юридическая связь, получение гражданства, утрата гражданства, лишение гражданства, двойное гражданство;

Область научного исследования: 552.01 – Публичное право (конституционное); .

Цели работы - комплексное, глубокое изучение и освещение проблем связанные с развитием и юридическими свойствами института гражданства .

Задачи работы: создание научного, теоретического для успешного анализа юридического свойс института гражданства; исследование эволюции института гражданства; изучение этапов институционализации института гражданства; изучение концептуального значения между понятиями “ национальность ” и „гражданство”; правовой анализ нормативной базы гражданства Румынии и Республике Молдова; определение существенных изменений института гражданства в современных условиях; научное определение тенденции развития института гражданства; определение института гражданства как демократический плюрализм в современных сообществах.

Новизна и научная оригинальность полученных результатов заключается в том, как понимать различные проблемы связанные с гражданством, оригинальными представляются и выводы и рекомендации. Являясь концептуальным исследованием гражданства в демократических обществах, в работе подтверждаются доктринальные предположения о институте гражданства. Представляет определенный интерес для науки и конституционного права разграничение понятий "национальность" и "гражданство", а также институционализация гражданства которая характеризуется расширенными развитием по горизонтали и по вертикали . Оригинальность работы заключается и в разнообразном содержания и интерпретация различных теоретических и прикладных аспектов,

Важная научная задача конституционного права. Анализ изменений сути гражданства в конституционном праве Румынии и Республики Молдова, а также научное обоснование современных тенденций развития гражданства в условиях интеграции в ЕС.

Теоретическая значимость и ценность работы. Диссертация внесет определенный вклад в более глубоком изучении основных концептуальных вопросов, таких, как гражданство, институционализации ее компонентов, соотношение между национальностью и гражданством и т.д. Ценность работы также включает в себя следующие аспекты: теоретически-доктринальный, нормативно-законодательный, а также дидактический аспект. Работа является актуальной и для дальнейшего развитие науки публичного права в Румынии и Республике Молдова Рекомендуются законодательные предложения для более эффективного действия института гражданства. Работа может быть использована в процессе преподавания в ВУЗах, для мастерандов и докторантов, а также для всех тех, которые интересуются проблемами развития института гражданства в Румынии и Республике Молдова

Имплементация результатов научного исследования. Рекомендуются законодательные предложения для более эффективного действия института гражданства. Работа может быть использована в процессе преподавания в ВУЗах, для мастеров и докторантов, а также для всех тех, которые интересуются проблемами развития института гражданства в Румынии и Республике Молдова

ANNOTATION

Ciocârlan Gheorghe.

Thesis: Development of the institution of citizenship in Romania and Moldova.

Academic title Doctor of Law.

Chisinau, 2016.

Thesis structure: Introduction; Introductory chapter "Citizenship in the light of doctrinal approaches"; Basic compartments - 3 chapters, 18 paragraphs, volume – 144 pages basic text; Bibliography includes 214 sources;

Number of publications on the topic of thesis - The obtained results are published in 7 scientific papers;

The key words - citizenship, political and legal connection, acquisition of citizenship, loss of citizenship, dual nationality, deprivation of nationality.

Field of study - 552.01 - Public Law (constitutional);

The purpose of work - more complete, thorough and multidimensional elucidation of the legal nature of institution of citizenship in Romania and Moldova.

Objectives of the work: formulating a concept of work and creating a theoretical background for analysis at the relevant levels of the legal nature of citizenship; research the evolution of citizenship essence, analysis of conceptual core of citizenship; studying the steps of institutionalization of the components of citizenship; correlating the concepts "nationality" and "citizenship"; studying the evolution of legislation on citizenship in Romania and Moldova; analysis of law provisions on citizenship in Romania and Moldova; highlighting and analyzing change of the essence of citizenship in contemporary societies; scientific approach to current trends of citizenship; analysis of citizenship as a solution to the problem of pluralism in modern societies.

Scientific novelty of the research is how to address issues related to citizenship as a multifaceted and multiform concept, in the original content of the thesis, which is expressed, in fact, through conclusions and proposals. Including a deep scientific research of conceptual framework for the analysis of citizenship in democratic societies, the investigation comes to outline concepts and doctrinal assumptions about this institution. There is an interesting thing for the science of constitutional law - the opinion that "nationality" and "citizenship" are presented as terms with a different legal and emotional fulfillment, that should not be used as synonyms; the process of institutionalization of citizenship is characterized by a movement that is extending horizontally and vertically.

Important scientific problem that was solved. Identifying the gaps in the regulatory framework on citizenship in Romania and Moldova linking them to the international regulatory framework. There were proposed some scientifically argumentated recommendations in order to improve the identified deficiencies in the institution's practice of effective realisation of the institution of citizenship in both countries.

The theoretical importance and value of the research . The thesis will bring a beneficial contribution to deeper knowledge of core conceptual issues such as citizenship, institutionalizing of its components, the correlation between nationality and citizenship etc. Applicable value of the work includes the following: doctrinal, theoretical, normative-legal and legal-didactic aspects. The thesis are actual for the development of science of public law in Romania and Moldova, which requires a new vision of a complex concept such as citizenship, and as a result, serious investigation in this field.

Implementation of scientific results. Recommendations are proposed for improving of the legislative framework in the field of making more efficient the institution of citizenship in Romania and Moldova. The work will be used in the scientific and didactic process for academics, doctors, masters and students, and for all those who are interested in the issues and problems of citizenship.

CIOCÂRLAN GHEORGHE

**DEZVOLTAREA INSTITUȚIEI CETĂȚENIEI ÎN ROMÂNIA ȘI
REPUBLICA MOLDOVA**

**SPECIALITATEA:
552.01 – Drept constituțional**

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 2016
Hârtie ofset.
Tipar ofset.
Coli de tipar: 1

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj 50 ex.
Comanda nr. 166

Tipografia ULIM. Chișinău, str. Vlaicu Pârcălab nr. 52